

Evrensel hizmete 5 yılda 2 milyar TL'yi aşkın para toplandı...

EVRENSEL HİZMETTE SORU İŞARETLERİ...

Banu Salman

Telekomünikasyon alanında özelleştirme öncesinde kamu kuruluşu bünyesinde elde edilen gelirlerle, karsız olsa da hizmet götürülmesi esasıyla yürütülen pek çok kamu hizmetinin özelleştirme sonrasında şirket tarafından yapılmayacak olması karşısında Türk Telekom A.Ş.'nin satışına paralel olarak Evrensel Hizmet Kanunu yürürlüğe konulmuştu. Evrensel Hizmet Kanunu'nun yürürlüğe girişinden bu yana 5 yıl geçti. Gelişen teknoloji evrensel hizmetin kapsamının sorgulanmasını gerektirdiği gibi öncelikle 5 yıllık süreçte yapılanların da sorgulamaya açılması zorunlu görünüyor.

Evrensel hizmet uygulaması, 25 Mayıs 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5369 sayılı Yasa kapsamında sürdürülüyor. Elektronik haberleşme ve İnternet dışında bilgisayar okur-yazarlığının artırılması gibi amaçlarla da Evrensel Hizmet Fonu'nun kullanılmak istenilmesi nedeniyle söz konusu yasada değişiklikler yapıldı. Resmi Gazete'de 10 Kasım 2008 tarihinde yayımlanan 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile bu fondan karşılanacak yeni hizmet tanımlamalarına gidildi. "Sabit telefon, ankesörlü telefon, telefon rehberi, acil çağrı, temel İnternet hizmetleri, ulaşımı yalnızca deniz yoluyla sağlanabilen yerleşim alanlarına yapılan yolcu taşıma hizmetleri ile denizde tehlike ve emniyete ilişkin haberleşme hizmetleri" olarak sayılan evrensel hizmet kapsamında yapılan değişikliklerle yalnızca temel sayılan İnternet hizmetleri sınırlaması

kaldırıldı. Böylece İnternet hizmetinin sağlanmasına yönelik bilgisayar alımları, hatta masa-sandalye alımları da dahil olmak üzere her türlü altyapı ve makina-teçhizat alımı, yer sağlanması gibi hizmetler evrensel hizmet kapsamına dahil edildi. Yine yapılan değişikliklerle deniz yoluyla taşıma ve denizcilik alanındaki haberleşmeye yönelik kapsam da genişletildi.

Kapsam Genişledi

Yasada yapılan bir diğer değişiklik, "bilgi teknolojilerinin yaygınlaştırılmasına yönelik altyapı hizmetleri" ile "sayısal yayıncılığın karasal sayısal vericiler üzerinden ülkemizdeki yerleşim alanlarının tamamını kapsayacak şekilde sunulmasına yönelik altyapı hizmetleri" de evrensel hizmet kapsamına alındı. Bunlar için evrensel hizmet yükümlüsü olma ve net maliyet şartlarının aranmayacağı da yasaya eklendi. Böylece evrensel hizmet yükümlüsü olmadan ve şirketlerin bundan elde edecekleri

gelir hesabı yapılmaksızın Evrensel Hizmet Fonu'ndan aktarım yapılması olanağı sağlandı. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı ve TRT'ye Evrensel Hizmet Fonu'ndan aktarım yapılırken, TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın başka firmalara kaynak aktarımı için taşeron olarak kullanıldığı iddiaları gündeme geldi. Zaten yasa değişikliği öncesinde Bakanlar Kurulu'nun 5 Nisan 2006 tarihli kararıyla da "Farklı yayın ortamları kullanılarak yapılan sayısal yayıncılığın (DVB-T, DVB-S, DVB-C) karasal sayısal vericiler üzerinden ülkemizdeki yerleşim alanlarının tamamını kapsayacak şekilde sunulmasına yönelik hizmetler" evrensel hizmet kapsamına dahil edilmişti.

Anten Fonuna Yargı Freni

Devlet Bakanı Mehmet Aydın'a hitaben 2007 yılsonunda CHP İstanbul Milletvekili olan Kemal Kılıçdaroğlu'nun verdiği soru önermesine gönderilen

yanıtta, Evrensel Hizmet Fonu'ndan TRT vericilerinin karasal sayısal yayına geçişi için 10 milyon 917 bin TL'nin aktarıldığı açıklanmış, ancak bu paranın o tarih itibarıyla henüz kullanılmadığı bildirilmişti. Bakan Aydın adına soru önergesini yanıtlayan TRT Genel Müdür Vekili Ali Güney imzasıyla verilen yanıtta, Evrensel Hizmet Fonu'ndan TRT'ye verilen paranın Anten A.Ş.'ye aktarılması amacıyla harcanmadığı yönündeki iddiaların gerçeği yansıtmadığı ileri sürülmüştü. Burada sözü edilen Anten A.Ş'nin yapısı ise ayrı bir yazı konusu olacak kadar karmaşık bir süreci ifade ediyor. Anten A.Ş, 25 Nisan 2007 tarihli Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanan ilanla TRT'nin de içinde dahil olduğu, 20 radyo ve televizyon kuruluşu tarafından kurulmuş bir şirkettir. Bu şirketin amacı "...bir kamu hizmeti olarak radyo ve televizyon vericileri için anten taşıyıcı yapıları (direkler, kuleler ve benzeri), televizyon yayınlarının iletim ve naklinde kullanılan vericileri ve yayın teçhizatlarını kurmak, işletmek, bakım ve onarımlarını yapmak, söz konusu vericiler ve yayın teçhizatını lisans veya yayın izni veya geçici yayın izni sahibi televizyon yayıncılarına kiralamak" olarak Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmişti. Dolayısıyla TRT'nin Evrensel Hizmet Fonu kapsamında yapması öngörülen işten 19 şirketin de dahil olduğu bir şirketleşme süreciyle dolaylı aktarım olanağı yaratılmış görünmektedir. Bu süreç KESK'e bağlı Basın Yayın ve İletişim Emekçileri Sendikası'nın (Haber-Sen) açtığı dava üzerine şu aşamada ke-

silmiştir. Haber-Sen'in TRT'nin böyle bir şirkete ortak olmasına dayanak oluşturan ve 24 Şubat 2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "TRT'nin Kuracağı veya Katılacağı Ortaklığa Dair Usul ve Esasları Düzenleyen Bakanlar Kurulu Kararı'nın" iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açtığı dava üzerine, Danıştay 10. Dairesi, 29 Ocak 2008 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı verdi. Danıştay kararında yürütmeyi durdurma gerekçesi özetle şöyle ortaya konuldu:

"Sonuç olarak, yayın yapılacak verici altyapısını işletecek anonim şirkete TRT Kurumu'nun katılımını öngören dava konusu Bakanlar Kurulu kararı, TRT'nin özerk ve tarafsız kamu yayın kuruluşu olma özelliğinin, verici altyapısının işletilmesiyle ilgili Anayasa ve yasalardan kaynaklanan haklarının gözetilmesi, TRT'nin ayrıcalıklı ve özel konumunu koruyacak ilke ve esaslara yer verilmemesi, TRT Kurumu'na ait verici altyapısının şirkete devredilemeyeceğinin güvence altına alınmaması nedeniyle hukuka aykırı bulunmaktadır."

Bu gelişmelerin ardından Anten A.Ş 3 Şubat 2009 tarihli Olağanüstü Genel Kurul ile tasfiye kararı aldı. Ticaret Sicil Gazetesi'nde 15 Ekim 2009 tarihinde yayımlanan ilanla, 8 Eylül 2009 tarihli olağanüstü genel kurulda "şirket tüzel kişiliğinin sürdürülmesinde hukuki veya ticari bir menfaat kalmadığı anlaşıldığından şirket tasfiyesinin sona erdirilerek, ticaret sicilinden terkinin istenmesine" karar verildiği açıklandı.

2 Milyar Nereye Harcandı?

Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün halen sitesinde TRT'ye sayısal yayıncılık için 11 milyon aktarıldığı bilgisi dururken, CHP Antalya Milletvekili Hüsnü Çöllü'nün soru önergesine Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın verdiği yanıtta TRT'ye aktarılan kaynak ve bu kaynağın akibeti hakkında hiçbir bilgi verilmedi.

Binali Yıldırım'ın verdiği bilgilere göre, 5 yılda evrensel hizmet fonunda 2 milyar TL'yi aşkın para toplandı. Evrensel hizmetin uygulamaya girdiği 2005 yılından itibaren 2009 yılsonuna kadar olan süreyi kapsayan 5 yılda, yetkilendirme ücretlerinden yüzde 2'lik pay olarak 43.8 milyon TL, işletmecilerin net satışları üzerinden alınan yüzde 1'lik paydan 385.4 milyon TL, cep telefonu işletmecilerinden alınan yüzde 10'luk Hazine payı olarak Turkcell'den 525.3 milyon TL, Vodafone'dan 163.4 milyon TL, Avea'dan 120 milyon TL, Telekomünikasyon Kurumu tarafından kesilen cezaların yüzde 20'si olarak 8.1 milyon TL, Telekomünikasyon Kurum gelirlerinin yüzde 20'si olarak aktarılan paydan 806.6 milyon TL aktarım yapıldı. Böylece 5 yılda Evrensel Hizmet Fonu'nda 2 milyar 52 milyon TL kaynak oluştu. Ulaştırma Bakanı'nın yanıtına göre, bu fondan toplam 307 milyon 252 bin TL harcandı. Bu durumda 1 milyar 745 milyon TL'lik fonun nereye aktarıldığı ya da nasıl değerlendirildiği sorusu ortada durmaktadır.

Bakan Binali Yıldırım, altyapısı olmayan köylerin altyapısının sağlanması projesi kapsamında Geçici Evrensel Hizmet Yükümlüsü olarak Türk Telekomünikasyon A.Ş'nin belirlendiğini açıklamıştır. Bu belirlemenin dayanağını, 5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a eklenen "Evrensel hizmet kapsamındaki hizmetleri karşılama talebinde bulunan işletmeciler arasından, bölgesel ve ulusal çapta evrensel hizmet yükümlüsünü hizmet satın alma yoluyla belirlemek" hükmü oluşturmaktadır. Ancak hizmet satın alınmasının neye göre

gerçekleştiği bilinmediği gibi, Geçici Evrensel Hizmet Yükümlüsü olan Türk Telekomünikasyon A.Ş.'ye Evrensel Hizmet Fonu'ndan yapılan ödeme ve bu ödeme karşılığında sağlanan evrensel hizmetler hakkında da bilgi verilmemiştir.

Yine Binali Yıldırım'ın verdiği bilgilere göre; geçtiğimiz yılsonu itibarıyla Evrensel Hizmet Fonu'ndan Bilgi Teknolojisi Sınıfı Kurulması Projesi için 156 milyon TL, KİEM Kurulum Projesi için 44.2 milyon TL, Öğrenme Nesnesi Alım Projesi için 32.4 milyon TL, Bilişim

Teknolojileri Destekli Fen Laboratuvarı Kurulması Projesi için 41.8 milyon TL, Denizde Tehlike ve Emniyete İlişkin Haberleşme Hizmetlerinin desteklenmesi için 23.8 milyon TL, Deniz Yolu ile yolcu taşıma hizmetlerinin desteklenmesi için 9 milyon TL kullanılmıştır.

Maliye Bakanlığı verilerine göre ise, 2010 yılı Bütçe Kanunu kapsamında Evrensel Hizmet Geliri kaleminde 583 bin 813 TL gelir hedefi öngörülmüştü. Ancak Ağustos 2010 itibarıyla yılın 8 ayında Evrensel Hizmet Fonu'na 469 bin TL aktarım yapıldı.

Evrensel Hizmetten MEB Bütçesine Katkı

Türkiye Bilişim Derneği tarafından düzenlenen 27. Ulusal Bilişim Kültürü'ne katılan Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü'nden Evrensel Hizmet Daire Başkanı İlhami Türkay, ise bu fon altından yapılan Kamu İnternet Erişim Merkezi (KİEM) yatırımlarına ilişkin bilgiler verdi.

Evrensel Hizmet Fonu'nun genel bütçe içinde özel bir hesapta elde edilen gelirlerin harcandığı bir fon yönetimi olduğunu ifade eden Türkay, Evrensel Hizmet Kanunu'nun amacını "altyapısı olmayan bölgelerin, işletmecilerin de ekonomik olmadığı gerekçesiyle gitmek istemediği bölgelerin altyapı-

larının desteklenmesi" olarak aktardı. Kanun kapsamına temel olarak sabit telefon ve İnternet erişiminin girdiğini, acil yardım çağrılarını da içerdiğini anlatan Türkay, sayısal uçurumun fazla olduğu ülkemizde bilgisayar okur yazarlığının artırılması amacıyla kanunun kapsamının Bakanlar Kurulu kararıyla genişletildiğini kaydetti.

İlhami Türkay, 2006 yılında çıkarılan kararname çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı ile protokol yapılarak, DPT'nin planlaması doğrultusunda bilgi teknoloji sınıflarının oluşturulması, 4 bin 500 KİEM'in kurulması çalışmalarının başlatıldığını belirtti. Türkay, 2007 yılında, 20 ilde 1798 okulun bilgi teknoloji sınıfları oluşturulduğunu, 1 yıl sonra 4 bin 80 okulun altyapısının da bakanlık tarafından oluşturularak, MEB'e teslim edildiğini bildirdi. KİEM'lerin en kolay halkın hizmetine sunulabileceği yerler olarak halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri ve kütüphanelerin düşünüldüğünü, bu nedenle KİEM oluşturulmasına yönelik çalışmaların da Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda yürütüldüğünü anlattı. Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı askeri kışlalarda, er eğitim merkezlerinde de KİEM kuruluşu için çalışma yapıldığını belirten Türkay, 358 askeri, 884 halk eğitim, 273 mesleki eğitim, 186 kütüphane, SHÇEK'in gençlik merkezleri ve huzur evleri ve öğrenci yurtlarında da 130 tane bilgisayar merkezi kurulduğunu açıkladı.

Türkay, animasyon, resim, web sayfası tasarımı gibi işler için, 21 bin okulda, 89 bin adet yazarlık yazılım programı alınarak bilgisayarlara yüklendiğini bildirdi. Türkay, 11 bin okulun bilgi-

sayar kurulsun bile İnternet altyapısının olmadığını tespit ettiklerini, bunlardan fiber optik kablo ile İnternet erişim imkanı olmayan 5 bin okulun erişiminin projelendirilerek Türksat'a verildiğini ve bunlardan 4 bin 908 okulun şu anda İnternet erişiminin sağlanmış olduğunu kaydetti. Kalan 5 bin 600 okulda da Türk Telekom tarafından DSL yatırımı yapıldığını, yılsonuna kadar Milli Eğitim Bakanlığı'na teslim edilmiş olacağını belirten Türkay, havaalanları, demiryolları, şehirlerarası yoğun otobüs işletmelerinin bulunduğu yerlere kurulmak üzere yurttaşların e-devlet hizmetlerinden yararlanmalarına yönelik bir projenin planlandığını, önümüzdeki aylarda ihalesinin yapılacağını açıkladı. Bu proje kapsamında 1000 noktada erişim olanağı sağlamayı hedeflediklerini kaydeden Türkay, Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ile Ağustos 2010 tarihinde yapılan protokol kapsamında her üniversiteye 2 tane olmak üzere 204 tane web tabanlı İngilizce dil eğitim sistemi kurulacağını kaydetti.

Kilitli Bilgisayarlar

İlhami Türkay, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde sabit telefon ve İnternet altyapısı bulunmayan 1250 köy olduğunu, küçük yerleşim birimleri ve mezralar da dahil edildiğinde 2500 merkezin altyapısının olmadığını, buralara altyapı kurulum işini Türk Telekom'a yaptırmak niyetinde olduklarını söyledi. Bu projenin yılbaşında başlayıp, 2 yıl içinde bitireceğini ifade etti.

Haberleşme Genel Müdürlüğü Evrensel Hizmet Daire Başkanı Türkay, yaptıkların çalışmaların sürdürülebilirliği konusunda gerekli sonuçların alınmadığına dikkat çekti. Bu yılın ilk 6 ayında Güneydoğu'dan başlamak üzere bölgelerin gezildiğini, bazı okullarda halen öğretmenin dahi bilgisayar şifresini bilmediği, bilgisayarın odaya konulup çalınmasın diye kapısının kilitlendiği durumlarla karşılaşıldığını anlattı. ◀